

N:o 219.

Af herr **O. M. Höglund**, i anledning af en utaf herr *P. E. Lithander* väckt motion angående tillägg till 7 § i lagen för Sveriges riksbank.

Med anledning af herr Lithanders i Första Kammaren väckta motion, n:o 1, om tillägg till 7 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, jemförd med rapporterna angående riksbankens och de enskilda bankernas och aktiebankernas ställning den 31 december 1898, hvilka rapporter först i slutet af sistlidne januari månad blefvo tillgängliga, ber jag få väcka följande motion.

Innan jag öfvergår till en granskning af herr Lithanders förslag och de ändringar i detsamma, som jag anser nödvändiga, ber jag få förutskicka följande anmärkningar.

I 7 och 8 §§ i lagen för Sveriges riksbank stadgas, att den metalliska kassan, d. v. s. guldörrådet, skall vara minst 25 millioner kronor, och att detta minimibelopp mot vederlag af i 7 § angifna, fullt bankmessiga säkerheter berättigar till en sedelutgifning af 60 millioner utöfver den metalliska kassans och utrikes å löpande räkning innestående medels sammanlagda belopp. Hela den enligt 7 § medgifna sedelutgiftningsrätten mot nyssnämnda säkerheter är 100 millioner, men af de 40 millioner, hvarmed densamma öfverskjuter de nyss nämnda 60 millionerna, får icke större belopp utgifvas, än att den metalliska kassan med minst 30 procent deraf öfverskjuter det stadgade minimum af 25 millioner. Fordrar landets rörelse sedelemissionens ytterligare ökning, får sådant endast ske mot lika stor ökning af sammanlagda beloppet af guldkassan och i utlandet innestående medel.

Den 31 sistlidne december var riksbankens guldkassa 31 millioner, dess utländska fordringar 9 millioner och dess sedelutgifningsrätt enligt nya banklagen 121 millioner, allt i runda tal. Riksbankens utelöpande sedlar uppgingo till 71 millioner och de enskilda bankernas till 79 millioner, hvadan hela beloppet i landet utelöpande sedlar uppgick till 150 millioner. Enligt den motivering, som åtföljde 1897 års Riksdags skrifvelse n:o 85 till Kongl. Maj:t angående nya banklagen, ansågo bankofullmäktige en obegagnad sedelutgifningsrätt af 10 till 20 millioner nödvändig. Det kan starkt ifrågasättas, om en sådan obegagnad sedelutgifningsrätt kan vara tillräcklig för riksbanken, sedan den öfvertagit hela sedelutgifningsrätten i landet, enär obestriddigen penningknapphet var rådande vid förlidet års slut, oaktadt den obegagnade sedelutgifningsrätten för riksbanken och de enskilda bankerna tillsammans uppgick till 42 millioner. I alla händelser torde en obegagnad sedelutgifningsrätt vid årsskiftet af 20 millioner få anses som ett minimum, då derifrån och tills sjöfarten å nyo kommit i full gång på våren stora kraf ställas på riksbankens guldkassa, utan att densamma erhåller nämnvärd förstärkning. Om riksbanken vid förlidet års slut hade öfvertagit de enskilda bankernas sedelutgifning, så kan det icke antagas, att dess utelöpande belopp uppgått till mindre än sammanlagda beloppet af dess egna och de enskilda bankernas då utelöpande sedlar, d. v. s. 150 millioner, men väl finnas skäl, som tala för att det skulle hafva uppgått till något mera. Man kan sålunda påstå, att i detta fall riksbanken måste hafva haft en sedelutgifningsrätt af minst 170 millioner. Dertill hade erfordrats, att sammanlagda beloppet af guldkassan och fordringar å utrikes ort ökats med 30 millioner, hvaraf minst 6 millioner metalliskt guld, för att berättiga till utgifning af fullt 100 millioner sedlar enligt 7 §. Dertill hade också erfordrats en ökning af de tillgångar i vexlar m. m., som enligt 7 § få utgöra sedelbetäckning, men denna ökning lemnas här ur räkningen, då densamma af sig sjelf kommer att tillflyta riksbanken i utbyte mot utsläppta sedlar.

Då en dylik ökning af kassatillgångarna icke så lättvindigt låter sig åstadkommas, som mången tyckes föreställa sig, så föreslår herr Lithander, att, allt efter som hvarje enskild bank uppgifver sin sedelutgifning, denna må tillfalla riksbanken mot skyldighet för denna att, utöfver det minsta belopp, den för sin nu medgifna sedelutgifningsrätt är ålagd att hålla, öka sin gulfond med ett belopp, motsvarande de 10 procent af grundfonden, hvarje enskild bank nu är skyldig hålla i guld. De enskilda bankernas sedelemissioner vid 1896 års början skulle läggas till grund för operationen, och skulle sålunda den ökade sedelutgifningsrätt, som skulle tillfalla riksbanken, sedan samtliga enskilda bankers sedelutgifning upphört, uppgå till 61 millioner.

Mot formuleringen af herr Lithanders förslag ber jag till en början få göra den anmärkningen, att det icke är fullt klart af ordalydelsen, att den i den nuvarande 7 § af banklagen föreskrifna sedelbetäckning för der medgifna emission af 100 millioner skall utgöra ett vilkor äfven för den af honom föreslagna ökningen. Af mindre vikt, ehuru oegentligt, är, att enligt herr Lithanders förslag det vilkor beträffande guldkassan, som är fäst vid öfvertagandet af de enskilda bankernas sedelutgifning, förekommer i 7 §, under det att samma vilkor, som är fäst vid begagnandet af den ursprungligen i 7 § medgifna sedelutgifningsrätten, förekommer i 8 §.

Jag ber få hänvisa till ofvan meddelade siffror angående riksbankens ställning vid förlidet års slut. Af dem framgår, att guldförrådet uppgick till 25,6 procent af sedelutgifningsrätten och 43,7 procent af de utelöpande sedlarna. Dessa senare voro sålunda ganska starkt fonderade.

Jag förutsätter nu, att riksbanken, i enlighet med herr Lithanders förslag, öfvertagit alla enskilda bankers sedelutgifning vid förlidet års slut. Riksbanken skulle då sannolikt hafva haft omkring 150 millioner sedlar utelöpande och öfvertagit åtminstone det mesta af de enskilda bankernas guldförråd, omkring 9 millioner. Naturligtvis förutsättes äfven, att riksbanken fått öfvertaga tillräckligt belopp af vaxlar m. m. för att utgöra sedelbetäckningen. Under dessa förutsättningar skulle guldkassan hafva uppgått till 40 millioner och sedelutgifningsrätten till 191 millioner. Den obegagnade sedelutgifningsrätten hade visserligen blifvit tillfredsställande, men guldkassan endast uppgått till nära 21 procent af sedelutgifningsrätten och 26,7 procent af utelöpande sedlar.

Detta innebär ett icke oväsentligt försvagande af sedlarnes fondering. Det är sant, att de i alla händelser skulle blifva bättre fonderade än de enskilda bankernas nu utelöpande sedlar, men det torde dock icke böra lemnas ur räkningen, att för närvarande finnas, jemte dessa klenare fonderade sedlar, andra, som äro starkare fonderade, att allmänheten eger rätt att när som helst utbyta de förra mot de senare och att just den banks sedlar, på hvilken omsorgen och ansvaret för fullgörandet af landets förbindelser mot utlandet hvilar, äro ganska starkt fonderade. Det nuvarande systemet i sin helhet torde sålunda ingifva större förtroende, än om alla banksedlar blefve lika och så pass svagt fonderade som enligt herr Lithanders motion. Då denna otvifvelaktigt har ett mycket nära, att ej säga genetiskt, samband med en artikel i Stockholms Dagblad för den 17 sistlidne januari, så torde det tillåtas mig att äfven beröra den senare, så mycket mera som motiveringen derstädes är vida fullständigare än i motionen. Författaren af den nämnde artikeln säger, att Sveriges riksbank, för hvilkens förbindelser svenska staten är ansvarig, så länge svenska staten är solvent, icke har samma behof af stark

guldkassa som andra centralbanker, hvilka äro enskilda aktiebolag. Häremot kan dock invändas, att äfven vårt lands goda statsfinanser kunna till och med inom icke allt för lång tid undergå försämring, och särskildt vid lagstiftning för riksbanken bör en sådan möjlighet icke alldeles lemnas ur sigte. Han fortsätter vidare, att om ock statens kredit kan anses som tillräcklig garanti för riksbankens solvens, kan den dock icke betrygga sedlarnes inlösen vid anfordran, och att en sådan trygghet endast kan sökas i godheten af bankens portfölj. Hade han sagt, som han bort, att svenska statens kredit icke kan betrygga sedlarnas inlösen vid anfordran *med guld*, så hade det varit klart, att för att betrygga en sådan inlösen erfordras icke blott en god portfölj, utan äfven ett tillräckligt guldförråd. Uppfyllandet af båda dessa vilkor är lika grundväsentligt, och sedelemmissionens grundande på ett tillräckligt guldförråd bibehåller sin grundväsentliga betydelse oaktadt stödet af statens garanti. Ur denna synpunkt anser jag betänkligt att så försvaga sedlarnes fondering med metalliskt guld som enligt herr Lithanders förslag.

I och för sig har jag ingenting att invända mot, att riksbankens sedelutgifningsrätt ökas genom öfvertagande af de enskilda bankernas sedelemmissioner, tvärtom anser jag det ur alla synpunkter välbetänkt. Vårt land skulle derutinnan endast följa exemplet från flera utländska centralbanker, der samma princip med framgång tillämpats.

Efter den följd af goda år, vårt land åtnjutit, hade man kunnat vänta, att det varit möjligt uppbringa landets guldförråd så mycket, att en starkare fondering kunnat åstadkommas. Många orsaker torde hafva samverkat till, att så icke blifvit förhållandet. Bland dessa torde i detta sammanhang böra framhållas den stora import af obligationer och andra värdepapper, som egt rum under de senare åren. Den gamla regeln, att man skall taga bot, der man tagit sot, gifver sålunda vid handen, att en obligationsexport borde framkallas för att i mån af behof stärka guldförrådet. Landet har under de sist gångna åren afbetalt större del af sin skuld till utlandet, än det haft råd till. Det naturligaste botemedlet mot deraf uppkommen förlägenhet borde vara att å nyo exportera de för mycket importerade värdepapperen. Men denna utväg är till största delen stängd, enär det mesta af de importerade värdepapperen hamnat i offentliga kassor och andra fasta händer, der de blifvit immobiliserade.

Fasthåller man hvad jag anser vara riktigt i herr Lithanders motion, eller att de enskilda bankernas sedelutgifning bör öfverflyttas på riksbanken, men vill på samma gång gifva riksbankens sålunda ökade sedelutgifning ett starkare underlag af guldvaluta, så erbjuder sig den utvägen att bemyndiga riksgäldskontoret öfverlemnna till riksbanken, för hvarje gång densamma öfvertager en enskild banks sedelutgifning, ett belopp af statsobligationer, mot-

svarande 30 procent af den sålunda öfvertagna emissionsrätten, med rättighet för riksbanken att afyttra dem i utlandet, då sådant för stärkande af dess guld-kassa vore nödigt, och med skyldighet att af bankovinsten ersätta riksgäldskontoret dess utgifter för dessa obligationers förräntning och inlösen. Hvarför just 30 procent föreslagits, beror på innehållet af banklagens 7 och 8 §§ och medför den fördel, att i sjelfva verket ingen annan ändring förutsattes i nämnda §§, än att giltigheten af de föreskrifter, som der äro gifna för 100 millioner, utsträcker till 161 millioner.

Under samma förutsättningar, som ofvan gjordes vid tillämpningen af herr Lithanders förslag på nuvarande förhållanden, skulle riksbankens ställning vid förlidet års slut, i fall den hade öfvertagit samtliga enskilda bankers sedelemission, hafva varit följande: Den skulle då hafva erhållit 18 millioner i riksgäldskontorets obligationer, som kunnat, om så behöfts, förvandlas till guld. Om så skett och riksbanken derjemte, såsom i förra fallet förutsattes, fått öfvertaga de enskilda bankernas guldbehållning, skulle dess guldförråd hafva utgjort 58 millioner och dess sedelutgifningsrätt 228 millioner. Antag, såsom förut, beloppet af utelöpande sedlar till 150 millioner, så blir guldkassan 25,4 procent af hela sedelutgifningsrätten och 38,7 procent af beloppet utelöpande sedlar. Läggas härtill, att den obegagnade sedelutgifningsrätten blir 78 millioner, så inses lätt, att på detta sätt ett i alla afseenden gynsamare resultat uppnås än genom herr Lithanders förslag, och detta med afseende på såväl guldförrådets förhållande till sedelstocken som riksbankens expansionsförmåga för mätande af en växande rörelses kraf.

Förslaget, att riksgäldskontoret skulle stödja riksbanken genom öfverlemnande af obligationer, innebär icke något nytt, som aldrig förut förekommit. Då de enskilda bankernas rätt att utgifva femkronesedlar borttogs och Kongl. Maj:t erhöll rätt att äfven indraga deras tiokronesedlar, bemyndigades riksgäldskontoret att, för den händelse Kongl. Maj:t skulle begagna sig af denna rätt, hvilket som bekant icke inträffat, tillhandahålla riksbanken svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af sju millioner kronor. Detta bemyndigande förekommer ännu i det reglemente för riksgäldskontoret, som utfärdades af 1897 års Riksdag.

Till allmänna hypoteksbanken har såsom grundfond öfverlemnats 30 millioner af svenska statens obligationer, hvilka densamma eger försälja, om sådant blir nödvändigt, för att den skall kunna uppfylla sina förbindelser. Hypoteksbanken är icke en statens institution. Bör det då möta större betänkligheter att öfverlemna 18 millioner i obligationer till riksbanken, som är en statens egen anstalt, för att sätta densamma i stånd att väl fylla sin uppgift? Ingen lär väl kunna påstå, att hypoteksbankens uppgift kan i

betydelse för landet mäta sig med riksbankens, än mindre öfverträffa densamma. Och för öfrigt står staten i solidariskt ansvar för riksbanken, men icke för hypoteksbanken, hvarjemte det ifrågasatta beloppet är mindre. Slutligen bör staten genom att på detta sätt bispringa riksbanken icke kunna lida någon förlust vare sig till kapital eller ränta.

Hvad jag framför allt yrkar på är, att man icke nöjer sig med halfmesyrer, då det gäller att göra riksbanken sin uppgift vuxen, utan att de åtgärder, som vidtagas, också blifva, såvidt man nu kan förutse, verkligt betryggande. Jag vill ej hafva sagdt, att icke riksbanken möjligen skulle kunna någon tid hjälpa sig fram med de af herr Lithander föreslagna åtgärderna, men detta anser jag vara att sätta målet för lågt. Det är också möjligt, att andra åtgärder kunna föreslås, som lika väl, kanske bättre, leda till målet, än de jag ofvan antydt, men tills vidare tviflar jag på, att sådana lika kraftiga kunna utfinnas, som lika nära ansluta sig till bestående, nyligen införd lag.

Angående ställande af nödigt belopp af riksgäldskontorets obligationer till riksbankens förfogande hemställas i särskild denna dag väckt motion. Här tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta följande ändrade lydelse af 7 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897:

Utöfver det enligt 6 § medgifna belopp är riksbanken berättigad till en sedelutgifning af ett hundra millioner kronor, samt derjemte, då enskild bank upphör att utgifva egna sedlar, till en sedelutgifning till lika belopp med de sedlar, samma enskilda bank hade utelöpande vid 1896 års ingång.

De på grund häraf utgifna sedlar skola motsvaras af följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara utländska statspapper;
- b) statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obligationer, som å utländsk börs noteras;
- c) vexlar, betalbara inom eller utom riket.

Om remiss till bankoutskottet anhålles.

Stockholm den 10 februari 1899.

Otto M. Höglund.